

ДІЛО

ВЫХОДИТЬ ЩОДЕННО ПЕРЕДПОЛУДНЕМ

Село.

«Село і серце відпочине...» — ось якими вдохновленими словами хотілось би почати писання отсих рядків. Та — на жаль — на вид сучасного українського села серце не відпочиває, але стискається, кровю обкидає. Нинішнє село зруйноване, матеріально, морально, а подекуди й фізично. Це гола дилемність, якій слід глянути у вічі, не тому, щоб співати панахиду селу, але щоб шукати шляхів і засобів для його подвигнення.

Війна своїм руйнівним походом пішла по всій нашій території, що тепер під Польщею. Сотні сіл змала з липи землі, сотні тисяч будинків розторожили своїми стрільнями, сповенили в своїй воєнній пристрасі, понад сто тисяч людей роздавили в своїх смертельних обіймах. Війна лишила селянські варстати праці, оперезала поля ровами, окопами, дротяними засками, спричинила зяловини пілі, виснажила їх винесеною ріпою і наумом. Держава, яка має супроти знищених громадян, у відношенні до зруйнованого села особливіші обов'язки, не виконує їх.

Загально пишеться в польських органах і говориться в польському союзі про відбудову "кресів", подається навіть цифри. Мовляв — на "кресах" вже відбудовано 60 проп. знищених будинків. Все це казки з тисячі й одної ноти. Відбудовано мало, бо ще й досі, в шість літ після закінчення війни в Збаражчині й над Стоходом люди живуть в землянках.

А те, що відомо в українському селі, це виключна заслуга тогож таки селянства, що стягнулося з останнього, щобо найти захист перед студією і негодою. В значній частині та самочинна відбудова носить наскрізь провізоричний характер. Цеж не будинки, а тимчасові колиби, салаші, повітки. Одначе вже й ця провізорична відбудова до дна вичерпала селянські засоби. Колиж до того прийшла ще реквізицій, досі незаплачені польським урядом (які мабуть ніколи й не будуть заплачені), грибунки, даннина й високі податки, то не диво, що село до краю обідніло, що воно чийшлося безраднє і в німій розпути перед страшною голодовою катастрофою. Колиж до того всього додати ще економічну політику польського уряду.

власності, викликала низькі інстинкти, малу ціну надала життю. Відна знищила осередки освіти й етики, школу і церкву, читальню й «Січ». В часі війни босі й голодні діти, полишені батьками, без крутлі сироти росли на вулиці, в буряках, без догляду, без впливу школи і церкви. Разом з тим наше село виставлено на розкладові впливи міських спекулянтів. І хоч наш народ в основному своєю ядрі є незвичайно відпорний на ділення розкладових чинників, то все таки важко сказати, щоб його не зачепив і не нарушив червоний зуб демоналізації й упадку.

До тогож від десяти літ штучно, приновляючи спеціальну земельну політику, припинено процес переходу землі в селянські руки шляхом парцеляції між місцеве населення. Через те сильно знизився зарплат праці, обтяжений надмірно рільного робітництва (малоземельних і безземельних селян), замкненого у тісних рямках Сх. Галичини. Не маючи спромоги виїхати на сезонні роботи (як це було перед війною), стиснене на ділбних, виводілх клатпиках землі, те робітництво терпить крайню нужду і голод. Поруч з цим йде дальша пролетаризація села, вже і так спростетаризованого до краю.

Таким є теперішнє наше село.

І треба з жалем і смутком призна-
ти, що тим положенням села в нас
мало журяться, мало приймають
собі це до серця. Що більше!
Треба признатися, що ми не зовсім
добре поінформовані про події,
зміни і перемини, які зайшли на
селі. В наших часописах стрічаєть-
ся дописи дуже загального й одно-
сторонного характеру і то звычай-
но про річі дрібні, а часом навіть
відірвані. Подрібніших даних, які
засловувалиб пересунення на селі,
його метаморфозу, психічне чи ін-
ше перетворення — як наслідок
війни, боротьби і теперішніх умо-
вин життя, в нас помічається рідко.
Через те село заслонене перед на-
ми тільки моряковинням нужди і го-
лоту.

А ясно, що бажаючи направити відносини і змагаючи до того, треба перш усього мати ясну, а подорожників вірну картину життя-буття нашого села. Для прикладу гідить ся згадати, що голодова акція сплинула між иншим тому, що до преси не надходили майже ніякі дописи і звідомлення на ту тему. Страшене подороження села, яке описи виявилось прискорбно вірним, преса відчула більше інтуїтивно, не маючи спромоги базувати свої висновки на дійсних даних. Тому обов'язком всіх тих, що стоять близько села, є інформувати загал про дійсне положення не лише в площині діяльності організації польської влади на селі, але і в площині внутрішнього життя. З другого боку покликани до того установи й поодинокі громадяне повинні присвятити більше уваги справам села і їх студіювати. Бо тільки знаючи фактичний стан, можна шукати виходу в невимовно важкому положення.

Ф. Ф.

② ②

яна своїми теперішніми політиками, входить в тісний союз з польською реакцією, стає в один ряд з ославленим Хієно-Пястом. Цей союз незвичайно чутких семітів і крайню ярких антисемітів вказує, до чого може довести упадок етики і моралі. Та одночасно є це упадок сністістичної думки, ліквідація окремої жидівської нації з її ідеалами, з її ідейними змаганнями.

День, в якому зродилася думка про союз Райха, Ротшильда й То-на зі Ст. Грабським, Гломбінським і Вітосом, а ще більше день, в якому її прибрано в лаштаків дійсності, є могилою жидівського еманципаційного руху. Слідуючи за напушеними словами і марними ділами миршавих, „реальних“ жидівських політиків, треба парафразувати слова про смерть короля: „Вмер король! — Нехай живе король!“ — на слова: „Вмерли асимілянти! — Нехай живуть асимілятори!“ Так, так, сьогодні перестати існувати справжні жидівські народоуці, а розпочати свою низьку діяльність формальнісіоністи, а фактичні асимілятори, польські „культур-тогери“ на „кресах“.

Асимілянти й асимілятори.

Фіналізація жидівсько-польської угоди.

„Білий лис“ — як називали пок. Л. Білінського — в своїх споминах заявився рішучим прихильником польсько-жидівської угоди. Жидів, що в Галичині досягають 10 проц., а в Конґресівці 17 проц. населення, слід перетягнути на свій бік і таким чином задекретувати національно-польський характер сучасної Польщі. На якій основі це має статися? Пок. Л. Білінський заявляє про ось як:

"Безумовний акцес (pruzhane nje) Жидів до польського народу, признання низького рівноуправління з боку Польщі, польські школи для Жидів з признанням науки єврейської мови. Освітлення будучої угоди".

І справді, слідкуючи за жидів.

Може воно й інакше не могло бути! Вірніше кажучи, коли мати на приміті жидівсько-сіоністичне лизунство вже в році 1919, воно інакше й не було, але пощо робити такі «коштовні комедії», — пощо торочити витерті фрази про «етнік і мораль»?

В дразниву гру східно-галицьких „ганделесів“ вичував і розумів дуже добре б. український міністер для жидівських справ п. Пінчак Красний. Він вказував, куди й до чого змагає „реальна“ політика п. Райхля і Розмарініна. І що ж? Вважавши високої „етички і моралі“ постаралися позбутися його за минай зносини з радянським посольством у Варшаві. Після такого „етичного“ вичку „малопольські“ лівискоки заграли ще огиднішу комедію. Вони спровадили собі англійського Жидя Л. Вольфа для „посередництва“. Але тільки на те, щоб доказати свою льюальність і нехтування чужосторонніми, міжнародними чинниками. Там треба було доказати польській реакції, що вони з „англійською великодержавою“ не мають нічого спільного. І спровадять Вольфа, підняли вони великий галас, що не бажають ніяких посередників, бо жидівська справа є внутрішньою справою Польщі.

Аж після цієї комедії, ад особа
доказавши свою льоальність, при-
ступили жидівські "реалісти" до

то будемо мати справді страхтли-
ву картину українського села.

Та щин не замикається руїна села. Село вижене також морально, а подекуди й фізично. Найгіршородивий війська, що тротували нашу землю, принесли з собою найдивоужайші пошести, загальні і спеціальні (голові). Ще й досі в багатьох околицях шаліє тиф, як воєнна епідемія. Але війна принесли з собою ще інше лихо: занепад моралі. Ніхто мішій, тільки війна заширила непошанування тужої

розмов з філософією Ст. Грабським. А до того переведення тієї угоди помігли їм 10 українських м'янтів. І тут знову натріомфували етніки і моралі. Загарбаними українськими м'янтами докано діла, зверненого проти українського народу. Тобто признати, що такий "етнічний" чинник був чужий асимілянтам.

Жидівсько-польська угода є фактом dokonаним. Як діяв головний переговорник пос. Райх

...ми (себ-то Жиди) зробили особу, на якій можна буде будувати дальший розвиток жидівського життя в Польщі, що одночасно буде злучене з користю для держави. Найважливішою річю було в тій війшій ворожості супроти нас переломити перші веда. Ті завори є переломні і зміняються, що сам уряд признав нас творчим і позитивним чинником для держави.

Користи в угоди будуть частинично виявлені при її сфіналізації, деякі подробиці будуть повні до придільного відома в половині наступного тижня, цілість буде виявлена аж в ходом часу. Досі Жиди точилиувалися на конституцію і версальський трактат, але одержували відповідь, що трактат є накинений, а конституція є ріжно інтерпретована. Тепер без конституції і без трактату уряд признав погребу з власної волі усунути деякі жалі і полагодити жидівські дезаерати.

Так говорити не якийсь бідний жидок з маломістечкової закутини, але соймовий посол, провідник жидівської політики. Замість домагання здійснення конституційних гавантій і постанов трактату про національні меншости, він плескає в долоні, що уряд обходить трактат і конституцію, та "з власної волі" (мабуть на основі походження своєї влади від Господа Бога) пригортає Жидів до свого люблячого лона.

Більший упадок політичної думки, етніки і просто здорового розуму хіба не є можливий. Але що ж на те Український Клюб, котрий думав зайняти становище після виявлення висліду переговорів? Та показується, що п. Райх і мін. Ст. Грабські так законспірувалися, що діява того висліду зараз не буде можливо, і взагалі заходять питання, чи колинебудь буде можлива.

Шкаво, що з тим французом зроблять наші "історики" з Українського Клубу!

Між жидівською буржуазією і

польською реакцією заістнувала тісний союз. Вижидасмо становища до того союзу жидівського народу, бо від нього залежатиме й наше становище. Інакше прийматися прийняти, що "qui tacet, consentire videtur".

Людові доми.

(Початок.)

Як виходилим засоби треба користуватися: освітчим і працям у тісній і розумній формі того слова, фізичною культурою, забавами й розважками. Освітні замігання найдуть спос заспокоєння у спільнотах праці, — котрі обмежені до невеличких гуртів будуть помогати кожній одиниці у творенні світогляду шляхом самоосвіти і самовиховання. Хоч гурти матимуть своїх провідників, чи опікунів (останнє слово краще віддає роллю), вся праця буде виходити від згуртованих одиниць у даній спільноті. Таких гуртів може бути дуже велика кількість, а діянка, в якій гурт працює, так ріжнородна, як ріжнородними є діянки зв'язані людського ума. Кожний гурт мусить мати своє приміщення з відповідним уладженням (робітні всякого рода, хемічні і фізичні лабораторії, астрономічні обсерваторії, підручні бібліотеки тощо), побудовані так, як цього вимагає кожна діянка. Під забавою та розривкою розуміємо все те, що дає місце емоції, потреби мистецького виховання тощо. Музика, спів, аматорсько-театральне мистецтво — кожне з них потребує своєї ділянки, щоб одні заняття не перебивали другим, не були взаємною перешкодою у їхньому правильному розвитку. Фізична культура потребує не тільки вільних площ на отвертому місці, але й відповідно і доцільно побудованих саль. Спільні вібрання, відчити, реферати, кінові вистави, театральні вистави, спільні концерти — потребують великої, відповідно побудованої саль. Осібне місце мусить дістати бібліотека, побудована також на зовсім модерний лад з усіма вимогами, які ставимо до такої установи. У такій домівці повинен бути свій буфет, а на периферіях міста не завадилоб поширити убикації так, щоб приїзді до міста селяне, могли найти пристановище для себе, для коней, могли припочати, могли найти пораду тощо. Це зв'язе дуже тісно наше селянство з українським населенням міста й матиме дуже корисні наслідки, не зважаючи й про те, що

тоді селянство відчув і зрозуміє потребу такої установи в наглядний спосіб.

Цей доволі скромний план, як повинен виглядати й поб повинен містити у собі міський людський дім не одного гасподарства, на одному підбері охоту навіть думати про справу, а не то займатися нею. Та ми ще хочемо показати, що побудова такого дому не є просте бути тільки фантастичним твором. І коли вже не думав про часпокоєння потреб всього достояючого й дорослого населення, так мусимо серйозно пригадуються над потребами молоді.

Скрізь у світі можна помітити певний рух серед молоді, навіяний ідеалістичними поривами для тісного об'єднання себе, щоб себе в першу чергу, а далі своє громадянство, народ, а навіть людство рятувати з цієї духовної безнадійности, в яку втопила нас війна. У нас навіть не має слідів, немає початків цього руху. Що більше, нам треба рятувати молоді, щоб вона потім рятувала всі наші цінности. Нашим обов'язком ставорювати для молоді розуміння цілі життя і майбутніх завдань, виробувати в ній потребу обов'язковості й відповідальности з самих ранніх літ. Ми певні, що кидуючи такі гасла, ми захолимо молоді і вона своїми силами дингне намічену будову. Та потрібно, щоб ми самі були перше всього захоплені ділом.

Городеньке передмістя залуває приступити до будови дому. Та коли вже дім має стати, то нехай всі дадуть змогу поставити справу так, щоб в домі наступило як найширше зреалізування повноти потреб. Уже в самому плані дому треба узглядити, що він має стати людським у широкому розумінні. А вже річ інженерів так зложити план і так його передумати, щоб будову переводити етапами, аби дім розбудувати, коли на збудуванні його як цілості не буде відразу потрібних засобів.

Як добути засоби, це вже річ комітету. Труднощі будови великі, але яка справа може йти нині без труднощів? Важне одначе, щоб у Львові наступило певного рода порозуміння між поодинокими діяльностями, професіями та будівельними комітетами. Коли кожний комітет розніме будову з запалом, а потім її покине тому, що нема засобів, або члени комітету розсарилися, так краще тоді будови не починати. Такі розпочаті, а потім

не докінчені будови (якжекаж є і у Львові!) — не будуть відстрашюючими, які зловрозуміють навіть наслідки захоплення.

Тому хочемо, щоб всі збудували будови у Львові старомодні озні над комітет, який у міському спосіб буде доглядати, щоб дім будови не засичувалося, а тасо не було натмірний татарам для населення міста. На всякий випадок цю справу поручимо гаряче усьому громадянству, зважаючи, що будова людських домів у містах не не пуста амбіція, але просто необхідність. Залишення дому, виконання його змистом великої виховної праці, це одно змано у європейських заміганнях народу. А мешканцям Городенького передмістя і комітетові будови наші щирі побажання, щоб додали наші діло до кінця і переконали неруючих, що ми такі спроможі творити великі тріаки діла.

М. Галушчинський.

На новий шлях!

Ще до трагічної смерті в гімназії СС. Васильченко у Львові.

До серії трагічних випадків, які підставою є класифікація чи істоти, прибула нова жертва. Я не так же склонний вірити записанню, що школа не несе ніякої вини, а тільки домашні відносини. А чогож саме молодечка діянка неповинна самовбивство в школі? І день вилачі сідлонта, а не так-дець перед тим, поза школою? Я, як батько дітей, які теж ходять до школи, забираю слово і жадаю висвітлення справ. Батько при найбільше несправданих матеріальних умовах, все таки тягнеться останнього, щоб дитині уможливити добування знання, а тут така страшна несподіванка. Я зовсім поділяю розумку батька, бо ніхто не заручить нечі, чи з мого дитиною не станеться в школі те саме, а батька, що бажав би смерті своїй дитині, нема.

Над цим фактом треба дуже призадуматися. Це не відомо, який випадок, бо подібна діялка і в польських школах. Коли не хочемо, щоб наші діти йшли слідом тих, що трагічно покинули життя — а приклад заразданий — то треба якось зарадити лиху.

Я піддаю, покищо, спільне і різнорядне спаділання батьків з учителями. Батько при нинішніх важких обставинах звичайно не має змоги слідити за вихованням дитини; по кожній конференції його сухо і невчительським голосом за-

оснячому мовку у цих ідіотів. Шкож у тебе, гайдамацька дитина, шомполами языка антигають, чи що?...

Блиснуло око, крутнувся до іна, поцілував зі сльозою у морду вороного і — пішов просто в лице.

— А-а... Так?!

Осатанів Анохін. Замахнувся до жем рушницю і — в черв.

Хочу нуло, бризнуло і вивалило мовок на асфальт.

Біда! В морду коня цілував.

О, чисте твоє серце, Ванде-країно!

Біда от тільки — гусичим пером розписуються по тобі несподіване кровю сина твоїх батьків-отаманів.

Хлискання батогів, крики погонів — ножами штирками в серце.

— Ну!.. Ну!.. Ну!.. Боже, боже!..

Здохла, холеро!..

Пнується розкішно жиди. Вакуються шлє в груди. Сопуть, аж дихають могутні дуги — і хлискання, без кінця хлискання.

Біди мишасті коники — де ви погнали! Васень і вночі скидають...

ФЕДІР ДУДКО.

2)

ІНТЕЛІГЕНТ.

(Продовження.)

А з боку на узлісі — в свіже розритій землі стирчать босі ноги. Брудні, зелено-воскові, в мозолях мід чоґи — і валюються серед жовтого листа — мертвої цивилі ліса — шматки розторощеного черепа в кушниках довгого русавого волоса. Не йметься віри, що чуприну що розвісував ще сьогодні гребінь і що моволі на ногах — від шеврових чоґи, що розгонтусь десь там товариш Анохін у розстріляній під Києвом.

А може й у Анохіна вже зелено-воскові холодні ноги, і шеврові чоґи на ногах у когось иншого?...

Прозора безвість у даліні. Там за синявою обрїя — величезна отара перейдених сел з тими млинками, в присадкуватими ятками, що, мов баньки на грудях, всмокталися в напухлу землю, в чорними гамаземами, задумливіми гайками, кучерявими шляхами, по яких дрібнотять запряжені мидіастими кониками селянські драбняки... Любі мишасті коники, де ви?

А в синій золотоясній імлі торохкотять скоростріли. Стугонять, розсипаються шротом — і скачуть горохом по ярках повз Лавру до Дніпра дрібні веселі відголоски.

В останніх судорогах корчиться жовто-блакитний Київ. Завтра шеврові чоґи товариша Анохіна зашарудять по жовтому килиму киянських каштанів, і хрустятимуть під ногами у червоного війська купи битого на пішоходах шкла.

Лаврська двіниця на горі, як стародавній козак на могилі. Стоїть, гордо чатує. Споглядає на шад смертоубиного герою.

Лавра... Тиховийний спів Візантії, печери, веткі містки Нестора Літописця, оксамитовий гук в бархаті травневої ночі:

...Бум — бум — бум...

А в паних від яминів і бузків садках полошуть соловії свою журу в ароматах і стримані дівочі реготи дріжать солодким страхом першого гріхопадіння.

...Бум — бум... — стелється по срібній лусці Дніпра — і чується плескіт варяжських весел, і встас із гроба Аскольд із Диром, і в блудних погнихачах чернигівських плавнів вижаються огнища Батия...

Припадаю грудьми до землі і цілую стовчухавде порохою своєї давнини.

А збоку, з землі — босі, зелено-воскові ноги.

— Гей, земляче, втягни до себе ноги! Чи може ждеш, що з корогвами і з алулюєю (здається, "алилуя") перенесуть тебе на жалібних марях на тихеньке сільське кладовище, де вчором зза чорних хрестів вилізати ставаше коло червоного місяця? Шабаш! Покинь, земляче! Не заголосить по тобі сердешна Оксана і не повіватиме прапорець на таємні козальські хресті. Каюк! Он перелякане гайвороння чорною курявою несеється сюди з киянських церков...

А й романтики-ж ці жовто-блакитники: козак, гайдамака, курінь... Хтось, кажуть, з їхніх отаманів (батько-отаман!) підпикує себе лише гусичим пером... Чудася!

І цей також, з босими ногами — оселедець на голові, шапка з червоним шлюком... У Васильківського чи у Репіна воно справді романтично. А тут...

— Проти кого воюєш?

Мовчить. Очі сухнуть.

— Проти селян, проти робітників ідеш? Що?

Ані пари з ауст. Тільки на коня свого — а гарний, до ликої мамі, кін! — Попирає.

Товариш Анохін до мене:

— Ну, товаришу, бачили? Шкавий був би я подивитися, що в

— Вісім у паризькому парламенті
у французькому парламенті вигоси-
ли велику промову про полі і Ми-
шені. В ній кілька іменів: як то Шар-
ль Малро, а Малро як завжди двома бо-
ками. На доказ промовець навічав
імена з одної промови Зюльєса, яку він
вигосищував у цій справі перед судом, та
якже тоді завідував французько-мароккан-
сьмю військ. Французьким комуністам мак-
симум Пенлеве відказав право. Після про-
мови забрав голос комуністичний посо-
л Доріо та почав племувати з Пенлеве
і відкрити бльшечини. У п'ятці сини-
лися митуси. Восьмнадцять почали передри-
мати і до тридцяти п'ятих посія полковни-
чик Нікот, восьмий ізаля, і почав бити
по лаші Доріо і то без перестанку. Збі-
лися інші посія та почали обох воночир-
ливо обидва себе відмаювати розпача-
ми.

